

ADVERBUL CA MARCĂ PRAGMATICĂ

B. Fraser definește *mărcile pragmatice* ca fiind „elementele care semnalează intențiile potențial-comunicative ale vorbitorului” sau „expresii ca *acum, totuși, apoi*, care semnalează o relație secvențială între mesajul central în desfășurare și discursul anterior”¹.

Pentru o bună înțelegere a mărcilor pragmatice, Luminița Hoarță Cărăușu propune o scurtă analiză a discursului verbal din punct de vedere pragmatic. Astfel, „orice act convențional este determinat de prezența a cel puțin doi protagoniști, care, alternativ, joacă rolul vorbitorului și al receptorului”². Rolul celor doi participanți la schimbul comunicativ nu se limitează, însă, doar la această alternanță în luarea cuvântului, ci presupune o angajare reciprocă cu diferite „semne” ale acestui angajament mutual, precum și diferite „procedee de validare interlocutivă”, cum le numește Catherine Kerbrat-Orecchioni³. Astfel, rolul vorbitorului este de a semnaliza receptorului procesul de planificare cognitivă a discursului său, recurgând la diverse „mărci de captare a atenției” (*nu-i așa, știi, îți voi spune, nu-ți spun* etc.), poziționarea corpului, direcția privirii, „producerea” unor formule de adresare, eliminarea dificultăților de ascultare a mesajului sau a problemelor de comprehensiune printr-o creștere a intensității vocale sau prin reformulări. În schimb, receptorului îi revine rolul de a asculta în liniște discursul vorbitorului, semnalându-i în mod regulat că îl ascultă, că înțelege, că este de acord cu ce spune acesta. În acest fel se realizează ceea ce a fost numit scopul „controlului vorbitorului”, fără a se întrerupe fluxul dialogului⁴. Acest scop se realizează, în ceea ce-l privește pe receptor, de asemenea, prin niște semnale, și anume „semnale de ascultare”, numite de Kerbrat-Orecchioni „régulateurs”. Pentru acest tip de semnale, atât cele ale vorbitorului cât și cele ale receptorului, Luminița Hoarță Cărăușu propune sintagma „mărci pragmatice”, mărci asupra cărora ne-am propus să ne oprim în capitoul de față, mai exact asupra adverbilor ce pot constitui mărci pragmatice în limba română vorbită actuală.

Mărcile pragmatice întâlnite în cadrul unui schimb verbal pot avea următoarele realizări: *nonverbale* (priviri și ridicări din cap, zâmbete scurte, mici schimbări ale locului în care se află etc.), *vocalice* (*îhî, hmm*) sau *verbale* (*da, de acord* etc.)⁵. Producerea acestora în mod regulat este indispensabilă unei bune funcționări a schimbului comunicativ.

Preluarea rolului de emițător presupune, conform Lilianeii Ionescu Ruxândoiu, acțiunea a două *reguli de alocare a rolului de emițător*, și anume, desemnarea emițătorului următor de către cel care vorbește și autoselectarea ca emițător⁶. Aceste două reguli permit ocurența unor fenomene, precum *suprapunerile* unor intervenții comunicative, care pot fi, la rândul lor, de două tipuri: *suprapuneri propriu-zise* și *suprapuneri-rezultat al întreruperii locutorului*⁷.

Adverbele pot fi, în limba română vorbită actuală, *mărci pragmatice ale locutorului*, pe de o parte, și *mărci pragmatice ale interlocutorului*⁸, pe de altă parte:

1. Mărci pragmatice ale locutorului

¹ Luminița Hoarță Cărăușu, *Funcții pragmatice*, pg. 130.

² Luminița Hoarță Cărăușu, „Semnale locutive și de receptare în limba română vorbită actuală”, în *Limba română azi: lucrările Conferinței Naționale de Filologie: ediția a X-a, Iași-Chișinău, 3-7 noiembrie 2006*, Ed. Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 2007, pg. 141 [= Cărăușu, *Semnale locutive*].

³ apud Cărăușu, *Semnale locutive*, pg. 141.

⁴ Idem, *Ibidem*.

⁵ Cărăușu, *Semnale locutive*, pg. 142.

⁶ Idem, *Ibidem*.

⁷ Idem, *Ibidem*.

⁸ Cărăușu, *Funcții pragmatice*, pg. 131.

a) mărci pragmatice ale corecturii – ajută la „precizarea de către vorbitor a unei anumite părți a enunțului și la marcarea unor greșeli făcute în plan sintactic sau semantic”⁹ (*adică, de fapt, mai degrabă* etc.): „AG: Nu. Nu. Era suge- (AK) el îi: zicea sugestoterapie ↑ dar era și pe bază de câmp ↑ fiindcă:: LDJ: transmitea totul. = AG: = Da. Așa. Și-n orice caz ↓ el men- (AK) nu cu: vorbele-ți transmitea chestia aia ↓ [ ] LDJ: Da. AG: *adică*-ți pregătea <? mental. ?>¹⁰; „A: ia B: astea [sunt A: [uau ↑ așa mulți sunt? B:ăștia sunt. *de fapt* aia-i o tipă și mi-a dat și titlu ↓ A: da ↓¹¹; „A: nu-i kosnier? B: nu știu. A: care este și psiholog. *de fapt* e psiholog ↑ se ocupă de nonverbal. B: e posibil să fie psiholog. = A: = se scrie kosnier. Da. B: nu. parcă [nu-i el.”¹²;

b) mărci pragmatice reformulative – *adică, anume* etc.: „B: da’ i-am expliCAT înainte toate cele. domnule am dat de el ↓ uitați așa ↓ uitați așa ↓ i-am făcut aȘa ↓ i-am dres aȘa ↓ am avut aȘa ↓ transpirație_cutare ↓ i-am explicat. restu ↑ # ocupați-vă. și la la lui i-am spus # tataie ia ia de aici încă cincizeci de mii # i-am mai dat și io cincizeci de mii dacă e ceva de ă de plată pentru domnu doctor s-aveți bani să plătiți. *adică* l-am: obligat # bă ↓ vrei BAni ↓ uite-ți plătesc ↓ da’ fă-i ceVA. ce i-o fi făcut că a:: a rămas în cabinet acolo cu el. da’ nu să POAte așa ceva ↓ și-un CÎne [dacă-i A: [cred că B: vine nenorocirea ↓ îl iei d-acolo ↓ și-l dai pe trotuar.”¹³; „J: Transilvania își ducea viața ↑ cu posibilități câteodată ↑ dăstul dă îmbelșugate. Transilvania este o țară care are. TOT ce-i trebuie pentru existența ei. *Adecă* produce . . elemente dă hrană ↑ are apoi ↑ bogății miniere ↑ <J are J> <Î păduri ↑ Î> vite multe ↑ pe care populația le crește ↑¹⁴;

c) mărci pragmatice ale aproximării – funcționează ca indicatori care pot „lexicaliza” incertitudinea locutorului (*circa, aproximativ, așa, în oarecare mod, într-un anumit sens* etc.): „AG: am înțeles eu ↓ că NU știu rusește ↑ că e vorba de ceva ↓ de o ședință de-asta ↓ de sugestie colecTivă ↓ de nu știu ce ↑ <Î i-am Î> dat atenție *așa* c-un sfert de ureche ↑¹⁵;

d) mărci pragmatice de control al receptării – servesc vorbitorului la verificarea receptării corecte a aserției de către interlocutor, mai ales, în situații în care lipsește suportul schimbului de replici față în față, cum ar fi la telefon sau la radio (*da*): „F: Alo ↓ *da*? VJ: Alo ↓ casa părintelui G? F: Da: ↑¹⁶; „B: DECI te aștept ↑ vii? î ↑ # deci ți-am zis ↑ la: la nouă jumate ↓ în față la /TUAIS/. A: <R nu știu codru ↓ oricum ↓ mai mă mai hotărăsc ↓ și: ((bip)) te sun ↓ *da*? B: bine ↓ da’ trei să te hotărăști în DA.”¹⁷;

e) mărci pragmatice de solicitare a acordului și (sau) confirmării – cuprind diferite semnale discursive la care apelează vorbitorii pentru a cere o confirmare pentru ceea ce spun (*nu?, adevărat?, nu-i adevărat?, nu-i așa?, așa-i?* etc.): „A: condițional-optativ perfect. de ce nu este prezumtiv? că dumneavoastră știți ↑ + că aceeași formă ↑ este și la prezumtiv. *nu?* este acea cum cum o numim? ce relație este? F: ă ↑ omonimie ă ↑ omonimie de gradul întâi A: așa. corect. este omonimie morfologică¹⁸; „LDJ: E un val puternic de xenofobie-n Germania ↓ *așa-i?* DD: Mă ↓ din ce în ce mai puternic ↓ pentru că = LDJ: = Voi N-AȚI avut probleme cu turci ↓¹⁹; „B: am fost ieri la film. # superb. nebuni și frumoși ↓ la LIRA. A: ă # n-am mai fost de mult la un film. ((bip)) B: mda ↓ dacă e ⊥ da’ oricum erai la serviciu ↓ *nu?*²⁰;

f) mărci pragmatice de ratificare tematică – aici este menționat adverbul *așa* care se referă exclusiv la tema enunțurilor, vorbitorul confirmând că aceea e tema despre care a înțeles

⁹ Idem, *Ibidem*.

¹⁰ Jinga, *Corpus*, pg. 140.

¹¹ Ionescu, *Interacțiunea*, pg. 34.

¹² Cărăușu, *Corpus*, pg. 170.

¹³ Ionescu, *Interacțiunea*, pg. 32.

¹⁴ Jinga, *Corpus*, pg. 95.

¹⁵ Idem, pg. 142.

¹⁶ Jinga, *Corpus*, pg. 217.

¹⁷ Ionescu, *Interacțiunea*, pg. 177.

¹⁸ Cărăușu, *Corpus*, pg. 200.

¹⁹ Jinga, *Corpus*, pg. 128.

²⁰ Ionescu, *Interacțiunea*, pg. 175.

că se vorbește, pe care o așteaptă, pe care o acceptă etc. Acest adverb a fost numit „ratificator tematic sau ratificator referențial”²¹: „AG: Da↓ eXACT↓ și la ei era cu mult mai interesant decât la noi. Și decât la bulgari. Așa... Ș- și HĂ:T↓ într-un târziu↑ după. ce ăla vorbea deja de nu știu cât amar de vreme↑ am /î<Î PARc- Î>am înțeles eu↓.”²².

Luminița Hoarță Cărăușu propune pe lângă aceste mărci pragmatice ale locutorului și o serie de *mărci ale schimbării rolului conversațional*²³ în limba română vorbită actuală, mărci care pot fi, pe de o parte, ale *vorbitorului*, și, pe de altă parte, ale *acultătorului*.

În ceea ce privește **mărcile pragmatice ale vorbitorului**, acestea se subîmpart la rândul lor în:

(a) semnale de încheiere – vorbitorul în curs, dorind să își încheie discursul, îi trimite receptorului semnale că cedează cuvântul. Aceste semnale pot fi *verbale* sau/și *nonverbale*²⁴. Ca *semnale nonverbale* pot fi gesturi precum schimbarea privirii într-o altă direcție sau către o altă persoană, mișcări ale mâinilor, ridicări din umeri etc. Ca *semnale verbale*, Luminița Hoarță Cărăușu numește diferite tipuri de unități lingvistice, printre acestea numărându-se și adverbele și locuțiunile adverbiale de tipul *așa, bine, da, sigur, evident, nu?, și deci* etc.: „cu hainili ne-nveleam / ca să nu ne fiie frig / ș-așa făceam atunci când ieram noi la pădure.”²⁵; „A: ați spus bine. Nenorocirii altora ↑ înseamnă de pe urma nenorocirii <F LOR>. nu? am putea altfel exprima. ă ↑ + deci nu este + ALTĂ nenorocire. dac_ar fi fost altă nenorocire ↑ ar fi fost atribut adjectival. ++ pentru că numai caracteriza substantivul nenorocire. dar așa ↑ dac_avem nenorocirii altora ↑ substituie. și_atunci evident că ↑ nu mai este adjectiv. este pronume. *bine*. H: exprimat prin pronume nehotărât ↑ [xxx] numărul plural ↑ cazul genitiv.”²⁶;

(b) mărci pragmatice menținătoare ale replicii – prin acestea vorbitorul îi dă de înțeles ascultătorului că mai are multe informații de oferit, fapt transmis atât pe cale nonverbală (printr-o gestică specifică a corpului), cât și pe cale verbală, folosind adverbe și locuțiuni adverbiale ca *și, de asemenea, mai mult, în plus* etc.: „B: și bogdan crețu făcusi o dată aici ceva. A: da? B: a ↑ și țin minte ↑ c-a fost de-aia ↑ când s-au decernat premiile [convorbiri literare ↑]”²⁷.

---

²¹ Vezi Liana Pop, „Așa-i, nu-i așa?” *De la adverb la marcă discursivă: un caz de gramaticalizare*, în Laurenți Dascălu Jinga, Liana Pop (coordonatoare), *Dialogul în româna vorbită*, Ed. Oscar Print, Buc., 2003, pg. 256.

²² Jinga, *Corpus*, pg. 142.

²³ „Mărci ale schimbării rolului conversațional în limba română vorbită actuală”, în *Identitatea culturală românească în contextul integrării europene*, Academia Română, Institutul de filologie română „Al. Philippide”, Editura Alfa, Iași, 2006 [= Cărăușu, *Mărci ale schimbării*].

²⁴ Idem, pg. 145.

²⁵ Idem, pg. 146.

²⁶ Cărăușu, *Corpus*, pg. 197.

²⁷ Idem, pg. 90.